

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ

Предмет: Реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата **Младена Ђурића**

Одлуком 05-01 бр. 3/62-6 од 20.05.2015. године, именовани смо за чланове Комисије за преглед, оцену и одбрану докторске дисертације кандидата **Младена Ђурића** под насловом

**„ИНДИКАТОРИ КВАЛИТЕТА ЉУДСКОГ КАПИТАЛА СРПСКЕ НАУЧНЕ
ЗАЈЕДНИЦЕ У ЗЕМЉИ И СВЕТУ“.**

После прегледа достављене Дисертације и других пратећих материјала и разговора са Кандидатом, Комисија је сачинила следећи

РЕФЕРАТ

1. УВОД

1.1. Хронологија одобравања и израде дисертације

Кандидат Младен Ђурић уписао је у школској 2008/2009. години докторске академске студије на Факултету организационих наука, студијско подручје Менаџмент, и положио свих девет планом и програмом предвиђених испита на овом нивоу студија, са просечном оценом 10,00 и то следећим редоследом:

- | | |
|--|-------------|
| 1. Систем квалитета, | 18.06.2009. |
| 2. Наука о менаџменту, | 19.06.2009. |
| 3. Систем стандардизације, | 29.06.2009. |
| 4. Систем менаџмента животном средином, | 24.09.2009. |
| 5. Акредитација и сертификација, | 08.03.2010. |
| 6. Управљање ланцима снабдевања – одабрана поглавља, | 08.02.2011. |
| 7. Маркетинг логистика, | 01.03.2011. |
| 8. Теорија одлучивања, | 24.11.2011. |
| 9. Управљање пословним процесима, | 13.03.2012. |

Кандидат је приступни рад на докторским студијама под насловом „Индикатори квалитета људског капитала српске научне заједнице у земљи и свету“ одбранио 27.12.2013. године.

Одлука о усвајању извештаја Комисије за оцену научне заснованости пријављене докторске дисертације 05-01 бр. 3/3-4, донета је 22.01.2014. године. Веће научних области техничких наука Универзитета у Београду је на седници одржаној 24.02.2014. године, одлуком 02 бр. 61206-500/2-14, одобрило израду предложене докторске дисертације под насловом „Индикатори квалитета људског капитала српске научне заједнице у земљи и свету“, а за ментора је именован др Јован Филиповић, редовни професор Факултета организационих наука, Универзитета у Београду.

Кандидат је поднео молбу за продужење рока за завршетак докторских студија, из разлога повећаног учешћа на пројектима, од којих су неки непосредно у вези са темом докторске дисертације. Наставно-научно Веће је одобрило продужетак 24.09.2014. године Одлуком број 3/79-15.

Ментор проф. др Јован Филиповић известио је 13.05.2015. године Наставно-научно веће Факултета организационих наука да је кандидат Младен Ђурић завршио израду докторске дисертације, и Наставно-научно веће Факултета организационих наука је одлуком 05-01 бр. 3/62-6, од 20.05.2015. године формирало Комисију за преглед, оцену и одбрану завршене докторске дисертације, у саставу:

1. др Јован Филиповић, редовни професор Факултета организационих наука, Универзитета у Београду,
2. др Душан Старчевић, редовни професор Факултета организационих наука, Универзитета у Београду,
3. др Славко Арсовски, редовни професор Факултета инжењерских наука, Универзитета у Крагујевцу (спољни члан).

1.2. Научна област дисертације

Докторска дисертација „Индикатори квалитета људског капитала српске научне заједнице у земљи и свету“, према предмету истраживања, припада докторским студијама у групацији техничко-технолошких наука, односно научној области техничких наука - организационе науке, ужа научна област Управљање квалитетом.

Ментор докторске дисертације је др Јован Филиповић, редовни професор и шеф Катедре за менаџмент квалитета и стандардизацију Факултета организационих наука. Списак радова, који га чине компетентним и квалификују за вођење предметне докторске дисертације, обухвата:

1. **Filipović, J., Devjak, S., Putnik, G. (2012). Knowledge Based Economy: The Role of Expert Diaspora. *Panoeconomicus*, Vol. 59, Iss. 3, pp. 369-386, ISSN 1452-595X, IF2012=0.400;**
2. **Milosevic, D., Djuric, M., Filipovic, J., Ristic. S. (2013). Benchmarking as a Quality Management Tool in Public Administration. *Engineering Economics*, Vol. 24, No. 4, pp. 364-372, ISSN 1392-2785, IF2013=0.771;**
3. **Milosevic, D., Filipovic, J., Djuric, M., Dobrota, M. (2014). Benchmarking Diaspora Performance as an Input for Policy Makers: a Comparative Statistical Analysis. *Current Science*, Vol. 107, No. 8, pp. 1253-1259, ISSN 0011-3891, IF2014=0.926;**

4. Milunovic, S., **Filipovic, J.** (2012). **Methodology for Quality Management of Projects in Manufacturing Industries.** *Total Quality Management and Business Excellence*, Vol. 24, Iss. 1-2, pp. 91-107, ISSN 1478-3363, IF 2012=0,894;

5. Popovic, N., Putnik, G., Jasko, O., **Filipovic, J.** (2013). **A Contribution for Pragmatics Based Approach to Concurrent Engineering Implementation.** *Strojniski vestnik - Journal of Mechanical Engineering*, Vol. 59, Iss. 7-8, pp. 483-494, ISSN 0039-2480, IF2013=0,776;

6. Jovanovic, B., **Filipovic, J.**, Bakic, V. (2015). **Prioritization of Manufacturing Sectors in Serbia for Energy Management Improvement - AHP Method.** *Energy Conversion and Management*, Vol. 98C, pp. 225-235, ISSN 0196-8904, IF 2014=4,380.

1.3. Биографски подаци о кандидату

Младен Ђурић рођен је 26.08.1983. године у Крагујевцу, где је завршио основну школу „Јован Поповић“, као носилац Вукове дипломе, а затим и Прву крагујевачку гимназију, са одличним успехом. Основне студије на Факултету организационих наука Универзитета у Београду уписао је 2002. године. Крајем 2006. године, био је један од добитника признања за најбоље студенте у Србији, од стране „Eurobank EFG“. Дипломирао је 2007. године на Одсеку за управљање квалитетом са просечном оценом 9,60, одбраном дипломског рада на тему „Менаџмент друштвеном одговорношћу“, који је оцењен са 10. Дипломске академске (мастер) студије уписао је на Факултету организационих наука, студијска група Управљање квалитетом, 2007. године, а завршио 2008. године са просечном оценом 10,00, уз одбрањен завршни рад на тему „Модели система друштвене одговорности организација“. Година уписа, као и целокупан даљи ток докторских студија дати су у оквиру ставке 1.1 овог реферата.

Кандидат од јуна 2007. године ради као демонстратор, од фебруара 2008. као сарадник у настави, а од фебруара 2010. као асистент на Факултету организационих наука Универзитета у Београду. На основним и дипломским академским (мастер) студијама овог Факултета одржавао је и/или одржава наставу на предметима „Основе квалитета“ (на српском и енглеском језику), „Систем квалитета“ (на српском и енглеском језику), „Систем заштите на раду“, „Управљање квалитетом у услужним делатностима“, „Трошкови квалитета“, „Менаџмент и квалитет“, „Систем менаџмента здрављем и безбедношћу на раду“, „Модели друштвене одговорности организација“ и „Управљање квалитетом у јавној управи“. У процесу вредновања рада наставника увек је од студената оцењиван одличним оценама, остваривши током свог рада на Факултету организационих наука укупну просечну оцену 4,80 (на скали до 5), а од избора у звање асистента (2010. год.) остварио је укупну просечну оцену 4,88 (на скали до 5). Резултати вредновања наставно-педагошког рада кандидата дају се и у односу на ангажовање на појединачним предметима основних академских студија (према предметима, од нижих ка вишим годинама студијама):

- Основе квалитета

- 2008/2009. (оцењен са 4,66), 2009/2010. (оцењен са 4,55), 2010/2011. (оцењен са 4,91), 2011/2012. (оцењен са 4,90), 2012/2013. (оцењивање није извршено), 2013/2014. (оцењивање није извршено) и 2014/2015. (оцењен са 4,47);

- Систем квалитета

- 2014/2015. (оцењен са 4,91);

- Систем заштите на раду

- 2007/2008. (оцењен са 4,43), 2008/2009. године (оцењен са 4,70), 2009/2010, (оцењен са 4,79), 2010/2011. (оцењен са 4,81), 2011/2012. (оцењен са 4,84), 2012/2013 (оцењен са 4,90), 2013/2014. (оцењен са 4,98) и 2014/2015. (оцењен са 4,80);

- Трошкови квалитета
 - 2011/2012. (оцењен са 4,86);
- Управљање квалитетом у услужним делатностима
 - 2007/2008. (оцењен са 4,66), 2008/2009. године (оцењивање није извршено), 2009/2010. (оцењен са 4,74), 2010/2011. (оцењен са 4,95), 2011/2012. (оцењен са 4,93), 2012/2013. (оцењен са 4,93), 2013/2014. (оцењен са 4,93) и 2014/2015. (оцењен са 5,00).

Кандидат је, уз велики број радова који су анализирани приликом одобравања теме, када је утврђиваност подобност теме и кандидата за израду дисертације, такође и коаутор књига „Основе квалитета“ и „Систем менаџмента квалитета“, које се користе као уџбеници на више предмета основних и дипломских академских (мастер) студија студијске групе Менаџмент квалитета и стандардизација Факултета организационих наука. Академске 2011/2012. одржавао је наставу и на заједничким дипломским академским (мастер) студијама Филолошког факултета Универзитета у Београду и Универзитета у Орлеану (Француска) на предмету „Quality Control“ (на енглеском језику).

Од 2011. године члан је комисије за стандард ИСО 26000 - Упутство за друштвену одговорност, при Институту за стандардизацију Србије, где је и део тима који одржава обуке менаџерима српских компанија. Био је потпредседник и члан Програмског и Организационог одбора Конференције студената индустријског инжењерства и менаџмента коју организују Универзитети у Београду, Крагујевцу, Новом Саду и Нишу, као и члан организационог одбора међународне конференције „The 11th International conference *Standardization, prototypes and quality: a means of Balkan countries' collaboration*”.

Сем тога, учествовао је у реализацији већег броја научно-истраживачких и стручних пројеката, међу којима се истичу:

- „Improvement of Partnership with Enterprises by Enhancement of a Regional Quality Management Potentials in Western Balkans Countries (EQIWBC)“, TEMPUS пројекат, 543662-TEMPUS-1-2013-1-ME-TEMPUS-JPHES, заменик координатора пројекта за Универзитет у Београду, 2013-2016.
- „Развој инфраструктуре Виртуелног универзитета српске дијаспоре (ВУСД) за потребе Срба у региону“, Канцеларија за сарадњу са дијаспором и Србима у региону, Влада Републике Србије, координатор пројекта, 2013-2015.
- „Менаџмент квалитета и стандардизација у образовању“, Факултет организационих наука и Завод за унапређивање образовања и васпитања Републике Србије, аутор и реализатор, 2014.- ,
- „Друштвена (корпоративна) одговорност – стандард ISO 26000 и модели друштвене одговорности организација“, TMS Academy, 2014. -,
- „Improvement of Students' Internship in Serbia (ISIS)“, TEMPUS пројекат, JP 510985-2010, заменик координатора пројекта за Универзитет у Београду, 2010-2013.
- „Управљање пројектима и друштвено одговорно пословање МСПД“, Програм „Подршка трговини“, Czech Republic Development Cooperation, 2013.
- „Млада дружина“, посета делегације српских студената Грађанском форуму „Селигер 2013“ у Русији, 2013.
- Промоција монографије „Менаџмент виртуелног универзитета дијаспоре као комплексне организације: виртуелни универзитет српске дијаспоре – настајуће лидерство нације“, Факултет организационих наука и Групе за просперитет Србије (ГЕПС), модератор, 2013.
- Развој стандарда за одрживи менаџмент туристичких дестинација “RESUME: Requirements for Sustainable Management of Tourist Destinations”, Центар за истраживачке и развојне пројекте „EcoDev“, 2012.
- Организација студентских пракси у ЈП Завод за уџбенике, 2011-2013.

- Формирање центра за стручну обуку кадрова у Новом Пазару, Канцеларија за одрживи развој недовољно развијених подручја, Влада Републике Србије, 2011-2012.
- “Master Studies Development Program: Motherland-Diaspora Relationship Management”, WUS (World University Service) Austria, Austrian Development Cooperation, 2011.
- Примена захтева стандарда ISO 9001:2008 у фабрици бетона MB СЕМПРОМ, 2010-2011.
- „Conversion Courses for Unemployed University Graduates in Serbia“, TEMPUS пројекат, ETF-JP-00051-2008, 2008-2011.
- Примена захтева стандарда ISO 9001:2008 на Факултету организационих наука, 2009-2010.
- Развијање индикатора одрживог развоја за општину Пожаревац, 2008-2009.
- Успостављање центара за дијаспору при регионалним привредним коморама, Министарство за дијаспору, Влада Републике Србије, 2007.

Сем тога, кандидат је учествовао у организацији неколико округлих столова и семинара, као и у реализацији великог броја стручних скупова и конференција. Одржао је и неколико предавања по позиву и учествовао у студијским посетама универзитетима у Грчкој, Италији, Енглеској, Словенији, и Босни и Херцеговини. Осим енглеског језика, који говори одлично, кандидат поседује и солидан ниво знања руског, италијанског и немачког језика.

2. ОПИС ДИСЕРТАЦИЈЕ

2.1. Садржај дисертације

Докторска дисертација „Индикатори квалитета људског капитала српске научне заједнице у земљи и свету“ изложена је на 252 стране, садржи 16 слика и 53 табеле. Увидом у списак коришћене литературе, уочава се да је кандидат користио 220 референтних јединица. Осим тога, докторска дисертација садржи 1 прилог, који обухвата 8 страна.

Поглавља предметне докторске дисертације (на првом нивоу декомпозиције) су:

1. УВОД
 2. ИНДИКАТОРИ КВАЛИТЕТА – ПРЕГЛЕД ЛИТЕРАТУРЕ
 3. ЉУДСКИ КАПИТАЛ – ПРЕГЛЕД ЛИТЕРАТУРЕ
 4. ДРУЖБЕНИ КАПИТАЛ – ПРЕГЛЕД ЛИТЕРАТУРЕ
 5. ЉУДСКИ И ДРУЖБЕНИ КАПИТАЛ – УЗАЈАМНИ ОДНОСИ И ОСНОВЕ МЕРЕЊА
 6. МЕНАЏМЕНТ ЉУДСКОГ И ДРУЖБЕНОГ КАПИТАЛА ЗАСНОВАН НА ПАРАДИГМИ КОМПЛЕКСНОСТИ
 7. МОДЕЛ ИНДИКАТОРА КВАЛИТЕТА ЉУДСКОГ И ДРУЖБЕНОГ КАПИТАЛА НАУЧНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ
 8. ЗАКЉУЧАК
 9. ЛИТЕРАТУРА
- ПРИЛОГ: Упитник

Суштински гледано, уз увод и закључак докторске дисертације, приказ референтних јединица и прилог, ова докторска дисертација састављена је из три засебне, али међусобно повезане и испреплетане целине, од којих је уз сваку приказан и посебан закључак.

Прва целина (поглавља од 2. до 5.) обухвата дефинисање концепата „индикатора квалитета“, „људског капитала“ и „дружбеног капитала“, као и анализу њихових односа. У њој се закључује да:

- идеја „људског капитала“ служи како би се, на неки начин, iskazala вредност наших људских капацитета; иако је било доста покушаја да се стандардизују дефиниције и успоставе категорије људског капитала, до сада се није успело у стварању глобалног консензуса по питању модела људског капитала који би био коришћен у сврху мерења; овај проблем се одражава на већину области, па тако и на науку;
- при развијању нових приступа мерењу људског капитала, све већа пажња посвећује се ономе што се на енглеском говорном подручју назива „social capital“; иако домаћи аутори готово без изузетка овај концепт називају „социјалним капиталом“, узимајући у обзир значење које су одреднице „социјално“ и „друштвено“ (нарочито уз именице „капитал“ и „својина“) утемељиле у нашем језику у време социјалистичког друштвеног уређења, као и суштину изворног појма, овај концепт би се, на српском језику, пре могао назвати „дружбеним капиталом“ - то је капитал који расте када се дели, који произилази из породичних, пријатељских, професионалних и других веза;
- индикатори квалитета представљају информацију о појави која се истражује, која омогућава анализу њеног развоја и проверу да ли су циљеви квалитета у вези са њом испуњени, на основу чега се утврђује правац активности и стварају подлоге за одлучивање; развијање модела индикатора квалитета људског и дружбеног капитала, сем што је плод унутрашњих подстицаја, треба да почива и на препознавању потреба и очекивања интересних и заинтересованих страна читавог процеса, што значајно смањује вероватноћу појављивања различитих облика системског аутизма.

Друга целина (поглавље 6.) има за циљ да изазове уобичајене погледе на проблеме менаџмента и понуди нека нова, али и често заборављена и запостављена - стара решења, тако што је допуштено идејама и теоријама из других области (како инжењерских и уопште техничких, тако и из филозофије, историје и религије) да мигрирају у поље друштвене комплексности, коме део теме овог доктората (научна заједница) такође припада. Тиме се доприноси постављању основа једне потпуно нове парадигме менаџмента у области људског и дружбеног капитала уопште, што је обезбедило потпуно нове углове посматрања за решавање конкретних проблема и ситуација унутар области истраживања на овом докторату. Нова парадигма, заснована на постулатима науке о комплексности, обухвата живе метафоре које на неки начин представљају смернице за схватање и природе света и начина на који људи придају стварима смисао – тзв. „поглед на свет“, а једна од њених главних врлина је усмерење ка осмишљавању преко граница пукe линеаризације, што може имати значајан утицај на креирање политика у вези са процесима и пројектима из области науке, образовања и свеукупне производње знања. На тај начин, створена је основа за изнедровање одговарајућих индикатора квалитета људског и дружбеног капитала научне заједнице.

У **трећој целини** (поглавље 7.) кандидат је приступио развоју конкретног модела индикатора квалитета за потребе операционализације истраживања на овом докторату. Овај процес је обухватио:

- откривање потпуно нових извора података, јер је констатовано да чак и примена нових индикатора, уз застареле формате података, тешко да може водити до осетних побољшања; нови облици података служе да творце политика обавештавају о променама, не само вредности уобичајених (за различите дисциплине менаџмента) величина, већ и схватања, понашања, веровања и ставова,
- прелазак са агрегатне, макростатистике на терен детаља, прилагођених околностима карактеристичним за предметну заједницу.

Примена модела извршена је најпре кроз прикупљање података преко одговарајућег упитника, дисеминираног докторима наука (претпостављеног српског порекла) у земљи и свету, а затим и анализу профила – на првом месту, анализу биографија, и, у ширем смислу, прикупљање података из свих јавно доступних интернет извора о овим докторима наука.

Након тога, уследила је статистичка обрада и тумачење, где су на узорку од 444 доктора наука, при чему је из земље – 202, а из дијаспоре – 242, праћено одговарајућом дискусијом и закључцима, доказане све три полазне хипотезе ове докторске дисертације. Овај део се завршава општим закључцима доктората и препорукама за будућа истраживања.

2.2. Кратак приказ појединачних поглавља

У наставку је дат опис садржаја појединачних поглавља докторске дисертације „Индикатори квалитета људског капитала српске научне заједнице у земљи и свету“.

- У **првом поглављу** - уводу докторске дисертације, приказани су основни елементи научно-истраживачког приступа и методологије који су коришћени у раду, укључујући опис научног проблема, предмета и мотива за избор теме, основне хипотезе, као и методе и главне доприносе истраживања.
- У **другом поглављу**, извршен је преглед литературе о индикаторима квалитета. Образложено је због чега су индикатори квалитета у основи целе ове докторске дисертације, дат је преглед дефиниција основних концепата који се односе на индикаторе квалитета, у ток рада уведена генерализација концепата менаџмента квалитета као наговештај примене теорија комплексности и виртуалности, и размотрене могућности примене особине генерализације у овом раду. Даље, извршено је дефинисање индикатора квалитета и успостављање односа између концепата квалитета, индикатора квалитета, интересних страна и осталих релевантних концепата.
- У **трећем поглављу**, спроведен је преглед литературе о концепту људског капитала. Појашњено је шта је људски капитал и како је овај концепт осмишљен, извршено позиционирање људског капитала у контекстима капитализма, економске вредности и националних интереса. Такође, размотрене су критике и покретачи концепта људског капитала, као и људски капитал у контексту односа са дијаспором, што је нарочито важно за проблем овог истраживања.
- У **четвртном поглављу**, дат је преглед литературе о концепту дружбеног капитала, као комплементарном и компатибилном људском капиталу. Дружбени капитал је представљен као облик својине која расте када се дели, као потенцијално осмо „S“ познатог Мекинзијевог модела. Кандидат је, затим, размотрио облике дружбеног капитала, као и особине дружбеног капитала у различитим географским и временским димензијама. Нарочита пажња посвећена је и дружном капиталу у контексту савремених друштвених мрежа и заједница.
- У **петом поглављу** ове докторске дисертације, обављена је упоредна анализа концепата, да би се, кроз успостављање одговарајућих узајамних односа, размотриле текуће основе мерења људског капитала, као и мерења дружбеног капитала.
- У **шестом поглављу**, предложен један од модела повезаности теорија комплексности, виртуалности и систематског инвентивног размишљања са низом других елемената, и, коначно, људског и дружбеног капитала. Основна идеја овог модела је стимулисање стварања културе и менталитета менаџмента, заснованих на одговарајућем схватању „погледа на свет“ (идентификованог као једног од критичних фактора), при чему се незаобилазним показало разумевање и оних фактора који на поглед на свет утичу тренутно (попут терор менаџмента), као и оних чији је утицај више инкременталан (нпр. симулакруми), на начине који се могу препознати у одређеним природним и

историјским појавама (као што је рођење). У том смислу, кроз ово поглавље приказана су нека, за актуелну теорију и праксу, изненађујућа и неочекивана решења у вези са различитим менаџмент и управљачким системима (за квалитет, животну средину, људске ресурсе, маркетинг, друштвену одговорност итд.), изван њиховог фронталног деловања, да би се дошло до закључка како творци политика могу да користе ову промену парадигме да ојачају укључивање интересних страна и установе одрживу равнотежу између људског, дружбеног и других облика капитала. Ови закључци били су од суштинске важности за изнедровање нових, до сада вероватно и невиђених, индикатора квалитета за потребе менаџмента људског и дружвеног капитала унутар заједнице струке која је предмет овог истраживања – научне заједнице.

- У **седмом поглављу** долази се до конкретног модела који је плод ове докторске дисертације. Најпре је описан детаљан развој модела, а затим и његова примена, односно тестирање – кроз коришћење одговарајућег, посебно конципираног упитника, анализе биографија и целовитих профила припадника научне заједнице у земљи и свету, што је подразумевало прикупљање јавно доступних података о њиховом образовању и резултатима њиховог научно-истраживачког рада. Кандидат је приказао коначне везе модела са упитником, анализом профила и полазним (општим) и посебним хипотезама ове докторске дисертације, а затим прешао на приказ резултата примене модела и дискусију. То је, осим дескриптивне статистике, обухватило и упоредну анализу вредности индикатора квалитета у вези са менаџмент механизмима и решењима, као и прикладним метафорама за научно-истраживачки рад, критичним факторима успеха (чвориштима конструкције) и најзначајнијим контекстима, географско-културолошким аспектима (који укључују и међународну мобилност), посвећеношћу интересима шире заједнице (укључујући поштовање традиције и наслеђа), ставовима по питању одрживог развоја, погледом на свет, научним људским и дружбеним капиталом у вези са резултатима публикавања, коауторствима, и учешћем у пројектима. На одговарајући начин извршена је и валидација упитника, праћена доношењем закључака у вези са тестирањем и применом модела, као и њиховим тумачењем у контексту полазних хипотеза доктората.
- **Осмо поглавље** докторске дисертације чини њен закључак, подељен на опште закључке и препоруке за даља истраживања.
- **Девето поглавље** пружа приказ списка литературе, која је коришћена у изради ове докторске дисертације, а након њега је, у прилогу, дат и целовит упитник који је коришћен у истраживању.

3. ОЦЕНА ДИСЕРТАЦИЈЕ

3.1. Савременост и оригиналност

На **значај и савременост** идеје докторске дисертације „Индикатори квалитета људског капитала српске научне заједнице у земљи и свету“ указују и теме бројних научних радова и чланака, монографија и публикација уопште (мишљења смо да се ово може закључити не само читањем докторске дисертације и прегледањем списка референтних јединица, већ и самим увидом у узорак литературних навода, који је дат у оквиру наредне ставке 3.2. овог реферата), као и иницијатива и различитих догађаја којих је све више у свету, али и у Србији. Примера ради, што се наше земље тиче, на недавно одржаном скупу „Наука: стање, стратегија, перспективе“ у организацији САНУ (јун, 2015. год.), резимирано је, између осталог, да је неопходно схватити значај алтернативних начина вредновања резултата научне

продукције, као и да наша земља nedovoljno koristi potencijale svoje научne dijaspore (prema izvешtaju na sajtu Vlade Republike Srbije). Sem toga, kako уважени колега др Владица Цветковић, редовни професор Рударско-геолошког факултета, анализирајући скорашњу публикацију „Докторске студије у Србији“ коју је издао КОНУС и поредећи основне поставке наших пракси у научно-истраживачком раду са европским/светским, у ауторском чланку за „Политику“ из децембра 2014. год. пише, са последњим случајевима потенцијално спорних доктора наука постаје потпуно јасно да „када настане поплава од доктората, први бедем који страда јесте бедем њиховог квалитета“.

Што се тиче **оригиналности идеје и позитивне мотивације** за израду ове докторске дисертације, кандидат у њој истиче да је у том смислу највреднији идејни ресурс био скуп предлога из монографије „Management of a Diaspora Virtual University as a Complex Organization: Serbian Diaspora Virtual University: An Emerging Leadership of a Nation“, које Filipovic (2012) даје у светлу даљег проучавања могућности развоја скупа индикатора квалитета интелектуалног, финансијског, као и других врста капитала који су својина, нарочито српске, експертске дијаспоре, а све у сврху изналажења решења по питању лидерства за квалитет у комплексним организацијама, посебно усредсређених на примену на заједницама идентитета и струке, које чине експерти изнедрени од исте нације и расути широм планете. Кандидат је овакво изворно размишљање аутора (засновано на другим истраживањима која се спроводе, углавном, у последњих 5-10 година) делом преузео, приредио, и прилагодио потребама ове докторске дисертације, која се само једним мањим делом односи на научну дијаспору (за шта простор отвара последњом речју у називу теме ове докторске дисертације), а више на научну заједницу у целини, сегрегирану условно на делове „у земљи“ и „у свету“. Уз то, кандидат у докторској дисертацији истиче да је, како би модел био испитан на циљној групи, иста морала бити ограничена - у том светлу, условно је дефинисао "српску научну заједницу" као својеврсан пресек, у раду разјашањених, концепата „заједнице идентитета“ - у овом случају то је (претпостављено) српско порекло испитаника, и „заједнице струке“, што су у овом истраживању доктори наука, те да, мимо оваквих и сличних условних ограничења, било каква национална сегрегација на терену науке може бити веома плодно тло управо за деградацију, па чак и потпуно изокретање сврхе и могућности примене изворних концепата. Оригиналност проистиче и из чињенице да је развијени и примењени модел заснован на потпуно новим и, као што се у прегледу литературе у овој докторској дисертацији тврди, до сада невиђеним индикаторима квалитета за потребе менаџмента људског и дружбеног капитала унутар заједнице струке која је предмет овог истраживања – научне заједнице.

3.2. Осврт на референтну и коришћену литературу

Као што смо констатовали, кандидат је у изради докторске дисертације „Индикатори квалитета људског капитала српске научне заједнице у земљи и свету“ користио 220 литературних навода. Ова референтна литература углавном се односи на различите публикације, монографије и књиге, а нарочито на научне радове и чланке из најцитиранијих часописа, као и са конференција. Тематика која је обрађивана у дисертацији је врло актуелна, па је и највећи број навођених референци из последњих неколико година.

У предметној докторској дисертацији, изнад 95% коришћених референци је из страних извора, углавном на енглеском језику, и то највише из чланака из међународних часописа ранжираних међу најцитиранијим у областима релеватним за дисертацију. Уз то, коришћено је и 5 референтних јединица на руском језику, до сада (јавно) непреведених на енглески, нити на српски језик (осим у једном случају), тако да је при преузимању ових навода, превод вршио сам кандидат. Дакле, може се рећи да је кандидат у дисертацији користио изворе који су савремени и релеватни за изучавану област, а притом и веома разноврсни.

Списак коришћене литературе је представљен у деветом поглављу, где је по абecedном редоследу наведено првих 210 референтних јединица, које су изворно, на различитим језицима, укључујући и српски, писане латиничким писмом. Након тога, даје се преглед још 10 извора, поређаних по азбучном редоследу – по 5 на српском и руском језику, изворно писаних ћириличким писмом.

Водећи се истом логиком редоследа, у овом реферату се у потпуности приказује и 10% укупних литературних навода, који су, по мишљењу кандидата, имали највећи утицај, у идејном смислу, на ток израде и садржај ове докторске дисертације:

1. Auriol, L., Schaaper, M., Felix, B. (2012). *Mapping Careers and Mobility of Doctorate Holders: Draft Guidelines, Model Questionnaire and Indicators – Third Edition*. OECD science, Technology and Industry Working Papers, 2012/07, OECD Publishing,
2. Becker, G. (1994). *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis With Special Reference to Education*. Chicago, US: The University of Chicago Press,
3. Bozeman, B., Dietz, J., S., Gaughan, M. (2001). Scientific and Technical Human Capital: An Alternative Model for Research Evaluation. *International Journal of Technology Management*, 22, 716-740,
4. Bozeman, B., Corley, E. (2004). Scientists' collaboration strategies: implications for scientific and technical human capital. *Research Policy*, 33, 599-616,
5. Brinkerhoff, J., (2004). Digital diasporas and international development: Afghan-Americans and the reconstruction of Afghanistan. *Public Administration and Development*, 24, 397-413,
6. Canibano, C, Bozeman, B. (2009). Curriculum vitae method in science policy and research evaluation: the state-of-the-art. *Research Evaluation*, 18, 86-94,
7. Colbert, B. A. (2004). The Complex Resource-Based View: Implications for Theory and Practice in Strategic Human Resource Management. *Academy of Management Review*, 3, 341-358,
8. Coleman, J. S. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. *The American Journal of Sociology*, 94, Supplement: Organizations and Institutions: Sociological and Economic Approaches to the Analysis of Social Structure, S95-S120,
9. Filipovic, J. (2012). *Management of a Diaspora Virtual University as a Complex Organization: Serbian Diaspora Virtual University: An Emerging Leadership of a Nation*. LAP Lambert Academic Publishing: Germany,
10. Franceschini, F., Galetto, M., Maisano, D. (2007). *Management by Measurement: Designing Key Indicators and Performance Measurement Systems*. Germany: Springer-Verlag Berlin Heidelberg,
11. Godin, B., Dore, C. (2005). *Measuring the Impacts of Science: Beyond the Economic Dimension*. INRS: Montreal,
12. Goudard, M., Lubrano, M. (2010). Human capital, social capital and scientific production. Paper first presented at the Conference „Measurement and Evaluation of Academic Research Performance: Policy Implications“, Braga, Portugal, 2010,

13. Jonkers, K., Tijssen, R. (2008). Chinese researchers returning home: Impacts of international mobility on research collaboration and scientific productivity. *Scientometrics*, 77, 309-333,
14. Juran, J. M. (1995). *A history of managing for quality: the evolution, trends, and future directions of managing for quality*. Milwaukee, Wis.: ASQC Quality Press,
15. Kuhn, L. (2008). Complexity and Educational Research: A critical reflection. *Educational Philosophy and Theory*, 40, 177-189,
16. Mann, D. (2001). An Introduction to TRIZ: The Theory of Inventive Problem Solving. *Creativity and Innovation Management*, 10, 123-125,
17. Naugle, D. K. (2002). *Worldview: The History of a Concept*. Grand Rapids, MI/Cambridge, UK: William B. Eerdmans Publishing Company,
18. Palmberg, K. (2009). Complex Adaptive Systems as Metaphors for Organizational Management. *The Learning Organization*, 16, 483-498,
19. Riel, C. B. M., Berens, G., Dijkstra, M. (2009). Stimulating Strategically Aligned Behaviour Among Employees. *Journal of Management Studies*, 46: 1197-1226,
20. Salter, A. J., Martin, B. R. (2001). The economic benefits of publicly funded basic research: a critical review. *Research Policy*, 30, 509-532,
21. Фролов, И. Т., и др. (2003). *Введение в философию: Учебное пособие для вузов. 3-е изд., перераб. и доп.* Москва: Республика,
22. Шалыганов, Ю. В. (2010). *Проект Россия. Книга 4. Большая идея*. Эксмо: Москва.

3.3. Опис и адекватност примењених научних метода

Научне методе, које су коришћене у докторској дисертацији „Индикатори квалитета људског капитала српске научне заједнице у земљи и свету“, при решавању дефинисаног проблема истраживања, односно реализацији предмета и циљева истраживања, као и разматрању истинитости полазних хипотеза, у првом реду обухватају:

- методе дескрипције и доказивања – које су коришћене за описивање појава и процеса од важности, уз објашњавање њихових својствениости и уочавање закономерности веза и односа међу њима, као и утврђивања тачности оваквих спознаја;
- методе анализе и синтезе - које су примењиване кроз поступак рашчлањивања сложених појава, спознаја и закључака на њихове простије саставне делове и елементе – што је одредило и структуру ове докторске дисертације; као и обрнуто, кроз поступак изградње систематизованог теоријског знања крећући се од посебног и изолованог ка општем и свеобухватном, када год то околности, у процесу научног истраживања, дозвољавају – што је нарочито био случај у другој, великој целини ове докторске дисертације (као што је описано у оквиру ставке 2.1. овог реферата),
- методу компилације, која се, у овој докторској дисертацији, односила на разматрање могућности преузимања туђих резултата научно-истраживачког рада, коректно и на уобичајен начин цитираних, као део основе за примену методе моделирања, до чега је дошло у 7. поглављу овог доктората, кроз развој конкретног модела индикатора квалитета људског и дружбеног капитала научне заједнице, експериментално примењеног на два дела „српске научне заједнице“ – у земљи и дијаспори,
- методу мерења, која је примењена како би се утврдиле вредности развијених индикатора квалитета на двама групама, а да би се стекао неопходан увид у употребљивост резултата,

- статистичку методу, којом се утврђују све релевантне статистичке категорије, у вези са добијеним резултатима.

Као што се у самој докторској дисертацији наводи, упитник (који је у целости дат у прилогу докторске дисертације) конципиран је тако да формално, из угла испитаника, има 24 питања, али заправо, кроз статистичку обраду података, постаје јасно да он суштински има 69 питања (поједина питања обухватају и могу се декомпоновати на неколико). Сем тога, кандидат у докторској дисертацији детаљно описује начин примене методологије анализе биографија и потпуних профила доктора наука, која је уследила након закључења процеса попуњавања упитника. Затим, након прикупљених попуњених упитника и анализе профила 444 доктора наука у земљи и свету, прешло се даље, према коначном моделу, на статистичку обраду података, као и анализу и тумачење добијених резултата, дискусију и извођење закључака, те генерисање препорука за даља истраживања, у складу са теоријским основама претходно наведених научних метода, коришћених у овој докторској дисертацији.

3.4. Применљивост остварених резултата

Применљивост резултата, које је кандидат остварио овом докторском дисертацијом, односи се на:

- успостављање могућих критеријума интегралног мерења унутар научног система, који обухватају не само вредновање резултата професионалног ангажовања (у случају предметне теме, резултата научно-истраживачког рада), већ и људског и друженог капитала припадника једне заједнице (у случају предметне теме - научне),
- стварање основа за увођење критеријума у научни систем којим би се мерило да ли је истраживачима важно ка чему њихова истраживања даље воде и какви су њихови ефекти – не само у научном, економском или неком другом, практичном смислу, већ и доста шире – у коначници, у смислу последица на целокупно друштвено окружење,
- откривање потпуно нових извора података у вези са претходним, који се могу користити да обезбеде значајан део информационих улаза у процесе државних институција и других интересних страна, који имају за циљ менаџмент људског и друженог капитала научне заједнице.

Уопштено гледано, резултати остварени овом докторском дисертацијом могу се применити и као улази у процес преиспитивања улоге науке у друштву. Кандидат, притом, у овој дисертацији, предлаже да се, насупротив на нашем поднебљу (по његовом мишљењу) устаљеном приступу „с врха ка дну“, при позиционирању науке у временима пред нама решавању проблема приступи супротно, „одоздо нагоре“ – разматрањем могућих еталона за профиле „идеалних“ истраживача-научника, те давањем одговора на питање у којој мери је за то битна адекватна перцепција и потребно улагање у развој одговарајућих међуљудских односа, организационих и способности тимског рада, маркетиншких и вештина односа са јавношћу, као и других менаџерских компетенција.

3.5. Оцена достигнутих способности кандидата за самостални научни рад

Током израде докторске дисертације, кандидат Младен Ђурић показао је способност да самостално обавља научни рад и решава научне проблеме. Кандидат поседује потребна стручна теоријска и практична знања за самосталан научни рад, што је, осим у процесу израде ове докторске дисертације, доказао квалитетом и бројем својих научних публикација, као и другим наведеним облицима ангажовања.

Кандидат је уочио кључне проблеме са којима се суочава научна дисциплина, исправно креирао теоријски модел и методолошки коректно га тестирао. Сам модел је

мултидисциплинаран и утемељен на досадашњем знању, приказаном кроз обиман преглед литературе, а емпиријско истраживање и примарни подаци су коришћени за утврђивање истинитости полазних хипотеза.

На основу тога, Комисија сматра да кандидат Младен Ђурић поседује потребне способности, вештине и искуство за самосталан научно-истраживачки рад.

4. ОСТВАРЕНИ НАУЧНИ ДОПРИНОС

4.1. Приказ остварених научних доприноса

Главни допринос ове докторске дисертације јесте установљавање одрживог и друштвено одговорног модела индикатора квалитета људског и друженог капитала, развијеног посебно за потребе научне заједнице, и заснованог на научној парадигми која проистиче из теорије комплексности.

Уз то, научни доприноси докторске дисертације „Индикатори квалитета људског капитала српске научне заједнице у земљи и свету“, које Комисија сматра нарочито важним у контексту унапређења постојеће научне мисли, јесу:

- схватање основне идеје и карактеристика индикатора квалитета, основних захтева у вези са њима, као и могућности њихове употребе, што је била и основа за развој и примену конкретног модела у овој докторској дисертацији,
- разумевање читавог низа концепата, који се односе на разноврсне теоријске поставке и искуства из практичне примене решења из различитих области (нарочито из области система менаџмента), чиме се отвара простор за нове идеје, са потенцијалом да скоковито унапреде могућности настајућих модела,
- омогућавање замислима и теоријама из других области (како виртуалних и техничких, тако и из филозофије, историје и религије) да мигрирају у поље друштвене комплексности, што је предуслов за наредни наведени допринос,
- стварање основа једне потпуно нове парадигме менаџмента у области људског и друженог капитала уопште, као и обезбеђивање нових углова посматрања за решавање конкретних проблема и ситуација унутар области сродним оној у којој је извршено истраживање на овој докторској дисертацији.

Даље у тексту даје се приказ неких од значајнијих резултата и налаза ове докторске дисертације.

1. Према анализи вредности индикатора везаног за менаџмент механизме и решења, као и одабир прикладних метафора у научно-истраживачком раду, установљава се веза улоге науке, осим са образовањем, и са индустријом и истраживањима, метафором „научног предузетника/бизнисмена“ и „научника“, као и склоношћу ка коришћењу пословне и истраживачке друштвене мреже – из угла научне дијаспоре. Из угла научне заједнице у земљи, слични облици веза уочавају се искључиво између улоге науке, образовања и метафоре „научног радника“.
2. Што се критичних фактора успеха и најзначајнијих контекста тиче, закључује се да су за научно-истраживачки рад фактори људског капитала значајнији од друженог. Научна дијаспора доста више вреднује способности блискије концепту „бизнисмена у науци“ – на првом месту лидерство, али и остале вештине општег менаџмента, или концепту „научника“ - склоност иновацијама.
3. Примена индикатора географско-културолошких аспеката, који укључује и међународну мобилност, указала је на постојање статистички значајне разлике између доктора наука у дијаспори и земљи, по питању броја годишњих одлазака на стручно

- усавршавање ван земље у којој живе и раде, као и језика који говоре – у корист научне дијаспоре.
4. Истраживање и анализа посвећености интересима шире заједнице (укључујући поштовање традиције и наслеђа) показују, насупрот претходним, област преимућства људског и друштвеног капитала доктора наука у земљи, у односу на оне у дијаспори. Они су спремнији да лично доживе информационе нападе на нашу земљу, да посматрају свој допринос као нешто што треба да буде од користи установи где раде и друштву у ком живе, и више размишљају о последицама рада који обављају по добробит своје породице. Такође, више користе национално писмо, иако не у довољној мери.
 5. Доктори наука у земљи, у односу на оне у дијаспори, сматрају важнијим „планирање наследства“ у послу, више узимају у обзир искуства својих предака када одлучују у битним животним ситуацијама, и, уопштено, осећају већу бојазан да актуелни трендови наше цивилизације – нарочито у погледу нивоа потрошње, упркос оваквој развијености науке, могу довести цело човечанство до колапса.
 6. Коришћење индикатора „погледа на свет“ у научном окружењу у потпуности је потврдило раније доказиване хипотезе да докторе наука највише покреће признање за објављивање неког великог открића или неке оригиналне идеје, а затим прихватање од научне заједнице - нарочито од старијих, зрелих и већ признатих колега. Такође, показало се да су доктори наука у дијаспори више мишљења да се свест људи развија бржим темпом него икада раније, због утицаја науке и технологије, него доктори наука у земљи.

4.2. Критичка анализа резултата истраживања

Почетна идеја неког облика упоредне анализе (бенчмаркинга) како резултата научно-истраживачког рада доктора наука у земљи и дијаспори, тако и њихових евентуалних различитости по питању схватања, понашања, веровања и ставова, искоришћена је, у докторској дисертацији кандидата Младена Ђурића, као потка за разумевање могућих облика сарадње и партнерства између два дела научне заједнице, који према мишљењу кандидата, ако су засновани на прикладним метафорама, могу да воде просперитету не само научне заједнице једне нације. Овде на значају добија одговарајуће схватање места и улоге менаџмента, као и парадигме или доминантног начина размишљања на коме се он заснива, са свим својим припадајућим концептима.

Кандидат овом докторском дисертацијом доприноси успостављању основа једне потпуно нове парадигме менаџмента у области људског и друштвеног капитала уопште, што је обезбедило потпуно нове углове посматрања за решавање конкретних проблема и ситуација унутар области истраживања на овом докторату. Нова парадигма, заснована на постулатима науке о комплексности, обухвата живе метафоре које представљају смернице за схватање и природе света и начина на који људи придају стварима смисао – тзв. „поглед на свет“, а једна од њених главних врлина је усмерење ка осмишљавању преко граница пуне линеаризације, што може имати значајан утицај на креирање политика у вези са процесима и пројектима из области науке, образовања и свеукупне производње знања.

Сагледавањем постављених хипотеза, циљева истраживања и остварених резултата, констатујемо да је кандидат успешно одговорио на сва релевантна питања за решавање проблема истраживања. Теоријски модел је постављен на основу обимног прегледа литературе из области општег менаџмента, теорије система, социјалне психологије и филозофије, као и неуобичајених докумената и записа попут историјских, религијских (притом, не искључујући и научне радове из неколико часописа са „импакт фактором“, који се баве темом вере), па и неких који се баве темама идеологија, геополитике, чак и

метафизике. Овакав модел верификован је емпиријском студијом, што даје значајан научни допринос у области организационих наука, а парцијални резултати су, до сада, верификовани у три часописа међународног значаја, и на једној међународној конференцији, чему сведочи наредна ставка овог реферата.

4.3. Верификација научних доприноса

Најпре, наведен је рад који је резултат истраживања у оквиру докторске дисертације „Индикатори квалитета људског капитала српске научне заједнице у земљи и свету“.

Категорија M22

1. **Djuric, M., Filipovic, J. (2015). Human and Social Capital Management Based on Complexity Paradigm: Implications for Various Stakeholders and Sustainable Development.** *Sustainable Development*, Published online in Wiley Online Library (wileyonlinelibrary.com) - DOI: 10.1002/sd.1595, (IF2014=1.242), ISSN 0968-0802, Online ISSN: 1099-1719;

Напомена: у тренутку слања, прихватања и објављивања рада у „online“ верзији, предметни часопис је, према тада актуелном импакт фактору (IF2013=1.692), био категорисан као M21 (област „Planning & Development“).

Даље у тексту даје се списак радова који су проистекли из ове докторске дисертације.

Категорија M22

1. Milosevic, D., Filipovic, J., **Djuric, M., Dobrota, M. (2014). Benchmarking Diaspora Performance as an Input for Policy Makers: a Comparative Statistical Analysis.** *Current Science*, Vol. 107, No. 8, pp. 1253-1259, (IF2014=0.926), ISSN 0011-3891;

Категорија M23

1. Milosevic, D., **Djuric, M.,** Filipovic, J., Ristic. S. (2013). **Benchmarking as a Quality Management Tool in Public Administration.** *Engineering Economics*, Vol. 24, No. 4, pp. 364-372, (IF2013=0.771), ISSN 1392-2785;

Категорија M33

1. **Djuric, M., Janicijevic, I., Lazarevic, S. (2014). Setting Ground for Improvement of Knowledge Management System in the Educational Organization.** *Paper presented to the ICKST 2014: International Conference on Knowledge and Smart Technology. Istanbul, Turkey, 2014. Published in International Scholarly and Scientific Research & Innovation*, Vol. 8, No. 11, eISSN: 1307-6892;

5. ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

На основу прегледа докторске дисертације „Индикатори квалитета људског капитала српске научне заједнице у земљи и свету“ кандидата Младена Ђурића, Комисија за преглед, оцену и одбрану докторске дисертације констатује да је она написана према свим стандардима научно-истраживачког рада. Такође, ова докторска дисертација испуњава све услове

прописане Законом о високом образовању, стандардима, правилницима и Статутом Факултета организационих наука и Универзитета у Београду. На основу актуелности теме докторске дисертације, резултата и закључака приказаних у њој, Комисија констатује да је кандидат Младен Ђурић успешно завршио докторску дисертацију, у складу са предвиђеним предметом и постављеним циљевима истраживања.

Кандидат је обавио истраживање и дошао до оригиналних научних закључака. Део тих закључака је валидиран кроз кандидатове публикације у три међународна научна часописа са импакт фактором, као и на међународној конференцији. Посебно треба истаћи савременост теме и оригиналност научних доприноса докторске дисертације „Индикатори квалитета људског капитала српске научне заједнице у земљи и свету“, који проширују фонд научних знања у области техничко-технолошких наука, посебно организационих наука - у ужој научној области Управљање квалитетом.

Коришћене методе, приступи и поступци су валидирани, а остварени научни допринос верификован, и кроз објављене радове кандидата Младена Ђурића у научним часописима са SCI и SSCI листе. С обзиром на научну актуелност дисертације, оригиналност приказаних резултата и методолошку и тематску адекватност, ова докторска дисертација задовољава највише критеријуме и квалификује кандидата, Младена Ђурића, за самосталан научно-истраживачки рад.

Узимајући у обзир све претходно наведено, Комисија предлаже Наставно-научном већу Факултета организационих наука да се докторска дисертација „**Индикатори квалитета људског капитала српске научне заједнице у земљи и свету**“, кандидата **Младена Ђурића**, прихвати, изложи на увид јавности и, потом, упути на усвајање Већу научних области техничко-технолошких наука Универзитета у Београду на коначно одобравање.

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

.....
Проф. др Јован Филиповић, редовни професор
Универзитета у Београду, Факултет организационих наука

.....
Проф. др Душан Старчевић, редовни професор
Универзитета у Београду, Факултет организационих наука

.....
Проф. др Славко Арсовски, редовни професор
Универзитета у Крагујевцу, Факултет инжењерских наука
(спољни члан)